

WSTĘP

Program zajęć edukacji polonistycznej dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi składa się z dwóch części:

Część pierwsza to *Program zajęć z edukacji polonistycznej dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi*, w skład którego wchodzi program ramowy i szczegółowy tych zajęć.

Część druga to *Karty pracy z edukacji polonistycznej dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi*.

Program zajęć edukacji polonistycznej dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi cz. 1 jest przeznaczony dla nauczycieli uczących uczniów:

- z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu lekkim,
- objętych zajęciami indywidualnymi w zakresie przedmiotów sprawiających trudności edukacyjne, tj. edukacji polonistycznej,
- objętych zindywidualizowaną ścieżką kształcenia w zakresie przedmiotów sprawiających trudności edukacyjne, tj. edukacji polonistycznej,
- z trudnościami w mówieniu, pisaniu, czytaniu,
- uczęszczających na zajęcia korekcyjno-kompensacyjne,
- z deficytami rozwojowymi w zakresie percepcji wzrokowej, słuchowej.

Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia MEN z dnia 16 sierpnia 2018 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz.U. z 2018 r., poz. 1591) w szkole pomoc psychologiczno-pedagogiczna jest udzielana w trakcie bieżącej pracy z uczniem oraz przez zintegrowane działania nauczycieli i specjalistów, a także w formie:

- 1) klas terapeutycznych;
- 2) zajęć rozwijających uzdolnienia;
- 3) zajęć rozwijających umiejętności uczenia się;
- 4) zajęć dydaktyczno-wyrównawczych;

WYBRANE ZAGADNIENIA Z METODYKI WYCHOWANIA PRZEDSZKOLNEGO I EDUKACJI WCZESNOSZKOLNEJ DOTYCZĄCE UMIEJĘTNOŚCI OPANOWANIA NAUKI PISANIA, CZYTANIA I OPRACOWANIA TEKSTÓW ORAZ ZASAD ORTOGRAFICZNO- -GRAMATYCZNYCH

ĆWICZENIA W MÓWIENIU

Swobodne wypowiedzi uczniów – nauczyciel wprowadza temat, a później uczniowie kolejno zabierają głos. Ćwiczenia te warto stosować wtedy, gdy uczniowie mają dużo wiadomości i chętnie dzielą się swoimi doświadczeniami. Takie wypowiedzi nie są skrepowane pytaniami nauczyciela, dotyczą najrozmaitszych tematów, jakie nasuwają się samym dzieciom w związku z różnymi sytuacjami. Przy ich stosowaniu nie ogranicza się dzieci koniecznością wyczerpania treści, nie narzuca się planu, a nawet nie żąda chronologii faktów.

Ukierunkowane wypowiedzi uczniów – nauczyciel steruje rozmową poprzez stawianie pytań pomocniczych, na przykład w trakcie zdawania sprawy z treści wysłuchanego czy przeczytanego tekstu.

Rozmowa – służy wyjaśnianiu różnorodnych spraw zarówno nauczycielowi, jak i uczniom, uzyskiwaniu dzięki temu potrzebnych informacji od innych, uściślaniu wyobrażeń i pojęć.

Opowiadanie – przedstawia działanie, przebieg czynności i zdarzeń z zachowaniem ich następstwa i uwzględnieniem związków zachodzących między nimi. Ucząc dzieci opowiadać, stosuje się początkowo ćwiczenia, które polegają na ustalaniu kolejności zdarzeń i ich wyodrębnianiu oraz porządkowaniu wypowiedzi. Opowiadanie powinno być żywe, barwne i dynamiczne.

Opis – dotyczy przestrzennego, statycznego układu elementów danej treści. Polega na wyszczególnieniu charakterystycznych cech przedmiotu, które współwystępują w określonym czasie i przestrzeni. Wymaga od uczniów wnikliwej obserwacji opisywanego przedmiotu, doboru słownictwa oraz ustalenia logicznego porządku opisywania.

CZYTANIE

Aby dziecko mogło opanować umiejętność czytania, musi mieć:

- rozwiniętą i doskonaloną sferę funkcji psychomotorycznych, czyli sprawne analizatory: wzrokowy, słuchowy, kinestetyczno-ruchowy, oraz sprawny aparat artykulacyjny,
- rozwinięte sfery procesów emocjonalno-motywacyjnych, które warunkują jego postawę wobec konieczności nauczania się czytać.

Przy czym czytanie może przybierać różne formy:

- czytania całościowego sylab i wyrazów,
- czytania naprzemiennego (kombinowanego) sylab, wyrazów, zdań, czytanie w sposób mieszany literami, sylabami, wyrazami,
- czytania z przesłoną (tzw. okienko, które odsłania tylko fragment wyrazu – sylabę),
- czytania głośnego i cichego.

Rodzaje ćwiczeń w czytaniu:

Czytanie głośne polega na wybrzmiewaniu, tzn. na płynnym i poprawnym wymawianiu oraz właściwym akcentowaniu wyrazów, a także na przestrzeganiu interpunkcji.

Na dobre czytanie głośne składa się: czytanie płynne, poprawne, biegle i wyraziste (retoryczne).

Czytanie płynne (rytmiczne) polega na tym, że dziecko czytając tekst, świadomie zachowuje powolne, lecz stałe tempo, nie głośuje, nie sylabizuje, nie bierze oddechu w połowie wyrazu, ale czyta całymi wyrazami.

Czytanie poprawne polega na prawidłowym odczytaniu wyrazów, tzn. zgodnie z ich brzmieniem, oraz na poprawnym wymawianiu głosek – dziecko nie opuszcza liter, sylab, wyrazów, nie przestawia i nie dodaje liter czy wyrazów.

Czytanie biegle polega na świadomym stosowaniu właściwego tempa czytania, umożliwiającego czytającemu i słuchającemu uchwycenie treści poszczególnych wyrazów. Polega ono również na zachowaniu właściwych akcentów w zdaniu, a więc z uwzględnieniem znaków przestankowych oraz tych akcentów, które podkreślają ważne dla zrozumienia sensu wyrazy.

Czytanie wyraziste (retoryczne) polega na wydobyciu bogactwa uczuć zawartych w tekście poprzez właściwą modulację głosu. Czytanie to polega również na oddawaniu głosem indywidualnych cech bohaterów oraz stosunku czytającego do bohaterów.

Czytanie głośne polega na wybrzmiewaniu, to znaczy na płynnym i poprawnym wymawianiu oraz właściwym akcentowaniu wyrazów, a także przestrzeganiu interpunkcji. Na dobre głośne czytanie składa się czytanie: poprawne, płynne, biegle i wyraziste (retoryczne). Czytanie poprawne polega na prawidłowym odczytaniu wyrazów (zgodnie z ich brzmieniem) oraz wymawianiu głosek – dziecko nie opuszcza liter, sylab, wyrazów, nie przestawia i nie dodaje liter czy wyrazów. Czytanie płynne (rytmiczne) polega na tym, że dziecko czytając tekst, świadomie zachowuje powolne, lecz stałe tempo, nie głośuje, nie sylabizuje, nie bierze oddechu w połowie wyrazu, ale czyta całymi słowami. Czytanie biegle polega na świadomym stosowaniu właściwego tempa czytania, umożliwiającego czytającemu i słuchającemu uchwycenie treści poszczególnych wyrazów, a także na zachowaniu właściwych akcentów w zdaniu, a więc uwzględnianiu znaków przestankowych oraz podkreślanii ważnych dla zrozumienia sensu wyrazów. Czytanie wyraziste (retoryczne) polega na wydobyciu bogactwa uczuć zawartych w tekście poprzez właściwą modulację głosu, a także na oddawaniu głosem indywidualnych cech bohaterów oraz stosunku czytającego do bohaterów.

Czytanie ciche

Czytanie ciche jest czytaniem uproszczonym w stosunku do głośnego. Jest to czytanie wzrokiem, bez udziału narządów mowy. Jest wielokrotnie szybsze: nie tylko dlatego, że nie hamuje go praca narządów mowy zaangażowanych przy głośnym czytaniu, ale również dlatego, że wzrok obejmuje od razu większe zespoły liter.

Techniki ćwiczeń w czytaniu

Czytanie po literze, literami z syntezą fonemową lub bez syntezy fonemowej:

- rozpoznawanie liter drukowanych, pisanych bez dwuznaków i zmiękczeń,
- rozpoznawanie i nazywanie liter drukowanych, pisanych bez dwuznaków i zmiękczeń,
- rozpoznawanie i nazywanie liter alfabetu drukowanego i pisanego z dwuznakami i zmiękczeniami.

Czytanie sylabami z syntezą fonemową lub bez syntezy fonemowej.

Czytanie techniką kombinowaną literami, sylabami, wyrazami.

Formy ćwiczeń w czytaniu:

- wzorowe czytanie przez nauczyciela; formę tę stosuje się w następujących sytuacjach:
  - przy pierwszym zetknięciu się dzieci z tekstem,
  - po omówieniu czytanki, gdy dokonuje się jej syntezy,
  - przy czytaniu fragmentów lektury obowiązkowej lub uzupełniającej,
  - przy utworach poetyckich;
- czytanie z podziałem na role (poszczególnym uczniom wyznacza się role, słowo wiążące czyta nauczyciel lub uczniowie najlepiej czytający; tekst należy odpowiednio przygotować);
- czytanie szeptem lub półgłosem: może być prowadzone zarówno wtedy, gdy dzieci mają zaznajomić się z ogólną treścią utworu, jak i wtedy, gdy zadaniem jest znalezienie odpowiedzi na postawione przez nauczyciela pytania lub przygotowanie do czytania głośnego; każde dziecko kończące czytanie szeptem swoją postawą daje nauczycielowi znak, że skończyło; czytanie szeptem stwarza warunki do śledzenia tempa czytania poszczególnych dzieci oraz stosowanej przez nie metody czytania.

PROGRAM ZAJĘĆ EDUKACJI POLONISTYCZNEJ DLA UCZNIÓW ZE SPECJALNYMI POTRZEBAMI EDUKACYJNYMI

2.1. RAMOWY

Program zajęć edukacji polonistycznej dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi opracowany jest pod kątem specyficznej opieki wynikającej z badań, obserwacji i zaleceń terapeutycznych. Uwzględnia on organizację warsztatu pracy, obecność osób wspomagających i częstotliwość spotkań.

DZIAŁY I CELE edukacyjno-terapeutyczne

Program zajęć edukacji polonistycznej dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi obejmuje następujące działy programowe, cele edukacyjno-terapeutyczne:

EDUKACJA POLONISTYCZNA

I. WSPOMAGANIE ROZWOJU MOWY I MYŚLENIA

Cele edukacyjno-terapeutyczne:

- redagowanie samorzutnych, swobodnych, ukierunkowanych wypowiedzi;
- wypowiedzianie się na dowolny lub określony temat;
- stosowanie pytań ukierunkowanych podczas wypowiedzi ustnych związanych z treścią utworu;

EDUKACJA POLONISTYCZNA**I. WSPOMAGANIE ROZWOJU MOWY I MYŚLENIA**

- odpowiadanie z pomocą nauczyciela poprzez udzielanie odpowiedzi na postawione pytania;
- poprawne budowanie zdań ze względu na szyk, kolejność wyrazów w zdaniu;
- prawidłowe redagowanie kilkuzdaniowej, spójnej wypowiedzi;
- opowiadanie treści historyjki obrazkowej z uwzględnieniem związków przyczynowo-skutkowych;
- rozumienie sytuacji przedstawionej na obrazku lub w utworze literackim;
- wypowiadanie się na temat umiejscowienia przedmiotu;
- określanie wzajemnego położenia przedmiotów na płaszczyźnie lub otoczeniu.

II. POSŁUGIWANIE SIĘ MOWĄ

Cele edukacyjno-terapeutyczne:

- wdrażanie do świadomego stosowania środków językowych w zależności od adresata, treści i celu wypowiedzi;
- wdrażanie do uważnego słuchania jako podstawowego warunku odbioru;
- tworzenie różnego typu zdań ze względu na budowę (pojedyncze, złożone);
- układanie różnego typu zdań ze względu na sposób wypowiedzi (oznajmujące, wykrzyknikowe, rozkazujące, pytające, złożone);
- opowiadanie treści bajki, czytanki;
- ułożenie prostego dialogu;
- pamięciowe opanowanie wiersza;
- stosowanie prawidłowej intonacji, modulacji głosu podczas recytacji wierszy;
- unikanie sytuacji stresogennych – krytyki, presji czasowej, dezaprobaty, podkreślenia braków i niekompetencji.

2.2. SZCZEGÓŁOWY

Program zajęć edukacji polonistycznej dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

EDUKACJA POLONISTYCZNA

I. WSPOMAGANIE ROZWOJU MOWY I MYŚLENIA

Symptomy zaburzeń

Dziecko/uczeń:

- nie lubi wypowiadać się przed grupą dzieci;
- niechętnie wypowiada się na dany dowolny lub określony temat;
- odpowiada z pomocą nauczyciela;
- potrzebuje dodatkowej zachęty ze strony nauczyciela w czasie wypowiedzenia się; ma ubogie słownictwo;
- ma kłopoty z poprawną budową zdań ze względu na szyk, kolejność wyrazów w zdaniu;
- nie potrafi opowiedzieć treści historyjki obrazkowej z uwzględnieniem związków przyczynowo-skutkowych;
- potrzebuje zachęty, pytań ukierunkowanych podczas wypowiedzi ustnych związanych z treścią utworu;
- jest bierny na zajęciach, występuje u niego blokada emocjonalna związana z nieznaną lub niepewnością co do udzielenia odpowiedzi na postawione pytania.

Ma trudności w:

- redagowaniu samorzutnych, swobodnych, ukierunkowanych wypowiedzi na dowolny lub określony temat;
- prawidłowym redagowaniu kilkuzdaniowej, spójnej wypowiedzi;
- rozumieniu sytuacji przedstawionej na obrazku lub w utworze literackim;
- wypowiedzianiu się na temat umiejscowienia przedmiotu;
- określaniu wzajemnego położenia przedmiotów na płaszczyźnie lub otoczeniu.

EDUKACJA POLONISTYCZNA	
Rodzaj ćwiczeń	Zakres ćwiczeń usprawniających rozwój mowy
Rozwój mowy	<p>Doskonalenie umiejętności wyrazistego mówienia poprzez stosowanie ćwiczeń ortofonicznych, oddechowych, logorytmicznych, usprawniających motorykę narządów mowy, fonacyjnych, artykulacyjnych.</p> <p>Ćwiczenia motoryki narządów mowy.</p> <p>Ćwiczenia i zabawy dźwiękonaśladowcze.</p> <p>Ćwiczenia artykulacyjne.</p> <p>Ćwiczenia różnicowania głosek opozycyjnych.</p> <p>Ćwiczenia słuchu fonemowego i fonematycznego.</p> <p>Podstawowe ćwiczenia dykcyjne.</p> <p>Ćwiczenia tempa mowy.</p>
Utrwalanie pamięciowych mechanizmów mowy	<p>Nauka wierszy, rymowanek, ciągów słownych, dni tygodnia, liczenie w zakresie dostępnym dla dziecka.</p> <p>Powtarzanie długich i krótkich zdań.</p> <p>Powtarzanie szeregu wyrazów łatwych i trudnych fonetycznie.</p> <p>Powtarzanie cyfr.</p>
Doskonalenie wypowiedzi	<p>Utrwalanie poprawnej artykulacji głosek.</p> <p>Płynne, wyraźne, rytmiczne mówienie.</p> <p>Poprawne wypowiadanie cichych i głośnych dźwięków mowy.</p> <p>Wdrażanie do mowy zdaniowej.</p> <p>Wzbogacanie czynnego słownika dziecka.</p> <p>Opowiadanie treści obrazków, historyjek obrazkowych.</p>